

Tineri evrei din Timișoara în detașamente de muncă obligatorie în anii 1943-1944

Documentație foto: Zvi Benedek

Text: Riki Friedmann

(Redactat de Getta Neumann pe baza informațiilor primite prin e-mail și convorbiri telefonice)

Cele 7 fotografii au fost făcute de Zvi Benedek acum 72 de ani, în anii 1943-1944, în diferite lagăre de muncă obligatorie¹ pentru evrei. Am să încerc să scriu câte ceva despre fiecare în parte, îmi amintesc, privindu-le, parcă ar fi fost ieri. Majoritatea persoanelor care apar în fotografii nu mai sunt în viață. Sper însă că, scriind numele lor, poate urmașii, copiii, nepoții sau prieteni mai tineri, vor recunoaște pe unii.

¹ Prin decretul-lege din 5 decembrie 1940, evreii au fost excluși din armată și obligați să efectueze muncă obligatorie.

În pepiniera orașului am lucrat în anul 1943, am făcut grădinărie, cu sapa și lopata, dar numai câteva săptămâni. Apoi am fost repartizați la locuri de muncă în oraș și împrejurimi. După un scurt timp, am fost trimiși, un grup de tineri, evrei de vârsta mea - eu nu împlinisem 18 ani - la cariera de piatră Lucareț, la vreo 50 km de Timișoara. Mergeam la Topolovățul Mare cu trenul, apoi pe jos, pentru că în Lucareț nu era gară. Nu am avut condiții proaste. Eram cazați în 3 sau 4 case țărănești care au fost recvirate în acest scop, unii, printre care Erdös Feri, locuiau într-o moară părăsită la marginea satului, unde, îmi amintesc, erau bufnițe sub acoperiș.

Detașamentul era alcătuit din cca 50-60 de evrei, între 18 și 55 de ani. Dimineața ni se spunea ce aveam de făcut, dar uneori nu terminam. Mâncarea era bună, pentru că aveam un bucătar, noi făceam si treaba lui, iar el rămânea în sat ca să gătească pentru noi. Ba aveam chiar și un brutar. În fiecare a doua zi primeam o jumătate de pâine, brutarul era un anume Schwartzmann.

Noi, tinerii, încă necăsătoriți, am suportat mai ușor situația în care ne aflam, în schimb cei mai vârstnici erau îngrijorați, știindu-și familia, soția, copiii, fără sprijin material și moral. Însă în anul 1944, situația militară pe toate fronturile ne-a dat speranța că înfrângerea Germaniei hitleriste se apropie și atunci vom fi eliberați. Spre marele nostru noroc, asta s-a întâmplat în 23 August 1944.

În carieră am lucrat la piatră, diferite faze de lucru, la care am fost instruiți de muncitori calificați - țăranii din sat. Apoi duceam pietrele cu tractorul cu remorca la gară la Topolovăț, le încărcam, le descărcam. În fiecare detașament am avut și un commandant evreu care, de obicei, a fost cândva ofițer în armată. (armata K.u.K. – kaiserliche und königliche Armee). El făcea legătura între detașament și comandantul român. Șeful carierei a fost un inginer care nu prea s-a ocupat de noi, îi convenea să stea cu prietena lui la sat, în timp ce Timișoara era bombardată. El a predat comanda meșterului carierei, un sârb cu numele Gruici. Un om simplu, întors din America, după Primul Război Mondial, unde a învățat această meserie. Era câteodată mai sever, altădată mai puțin, dar în general, s-a purtat omeneste. Țăranii din sat, care lucrau pentru plată, s-au purtat foarte frumos cu noi. Știu că erau locuri, unde a fost foarte greu – la Pâncota (lângă Arad), de exemplu, sau în Hațeg, apoi în Moldova. Acolo se dădea o jumătate de ceapă și ceva mămăligă. Mulți au fost trimiși la construcții de

șanțuri anti-tancuri, unul sau doi timișoreni s-au și înecat în Siret. Unul era vărul lui Gräber Ernő, nu-mi aduc aminte de numele lui. Tatăl meu a fost la Căineni (la 60 de km de Râmnicu Vâlcea), lucra la calea ferată.

Acum să trec la camarazii mei pe care îi recunosc în cele 7 fotografii:

1.

Pe verso: Munkaszolgálat a Zöld Erdőben. Silvic 1944 II (Muncă obligatorie în Pădurea Verde. Februarie 1944)

Schaffer Gyuri, Teszler Milu, Albahari M, comandantul (a fost un om foarte bun), Genuth Fishi, Gajdusek Joska, Mager Gyuri, Schlesinger?, Benedek Zvi.

În rândul din spate: primul? al doilea?, Lobl Erik, Morgenstern Markusz, Reiter Dodi, Ösztereicher Laci, Katz Andor.

2.

Pe verso: Munkaszolgálat "Pepinieră"ba Faültetvény III 1943 (Muncă obligatorie în Pepinieră. Plantare arbori. Martie 1943).

Băieții pozează cu steaua lui David improvizată, simbolul speranței de a emigra în Palestina.

De la stânga la dreapta: Jos, șezând: Jaulus J., frații Misu și Andor Katz, Sepsz? și Glück.

Rândul 2, în genunchi: Basch Donci, Kreutzer Dezsö, Morgenstern Markusz, Schubert Dolfi, Benedek Tibi (fratele lui Zvi Benedek).

Rândul 3, în picioare: Schaffer Gyuri, Friedmann Riki, Löbl Erik, Lorencz Ivan, Farkas Majsi, Mellinger Miki, Goldschmidt Laci, Biber?, Harmath Laci.

3.

Pe verso: Munkaszolgálat "Pepinieră"ba Faültetvény. 1943 VI (Muncă obligatorie în Pepinieră. Plantare arbori. Iunie 1943)

Şezând: Benedek Zoli (Zvi), Mellinger Miki, Katz Andor, Schaffer Gyuri.

În genunchi: Benedek Tibi, Lorenz Ivan, Friedmann Riki, Mihailovici Hary.

În picioare: Biber?, Katz Misu, Goldschmidt Laci, Jaulusz J., Schuberth Dolfi, Lobl Erik, Basch Donci, Kreutzer Dezsö, Harmath Laci, Morgenstern Markusz, Farkas Majsi, Sepsz.

4.

Pe verso: Munkaszolgálat a Pepinieraba Junius 1943 VI (Muncă obligatorie în Pepinieră. Plantare arbori. Iunie 1943)

5.

Pe verso: Köbánya 1944. Cariera de piatră Lucareț 1944

Cariera de piatra Lucareț:

Primul rând: Braun, Klein (farmacist, el a fost sanitarul nostru), Hajdu (comandantul), Zobbel, Kohn, Lax.

Rândul 2: Benedek Zvi (cu șapca) și Friedmann Riki, Sperger Laci cu pălărie, Katz A., Erdös Feri, cu ciocanul mare în mână.

În spate: Brauch Mellinger, Weinberger Feri, Iritz Joska, Goldmann Gyuri

6.

Pe verso: Köbánya. (Cariera de piatră) Lucareț 1944

Kaufmann Jancu, Goldmann Gyuri, Friedmann Riki, Klein Erwin.

7.

Pe verso: În cariera de piatră Lucareț 1944

Zvi Benedek (cu litere ebraice)

Benedek Zvi ridică o stâncă mică cu ranga. Foto: Riki Friedmann